

RAAP-NOTITIE *nummer*

Plangebied Esweg/Groene weg te Ruinen

Gemeente De Wolden

Archeologisch vooronderzoek:

een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente De Wolden

Titel: Esweg/Groene weg te Ruinen, gemeente De Wolden; een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: juni 2015

Auteur: *drs. A. Maurer & drs. T.A. van den Bergh*

Projectcode: DESWE

Bestandsnaam: NO*nummer*_DESWE

Projectleider: drs. A. Maurer

Projectmedewerker: J. Pruim & T.M. Perger

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: nog niet aangevraagd

ARCHIS-waarnemingsnummers: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 66881

Autorisatie: drs. J.Y. Huis in 't Veld

Bevoegde overheid: gemeente De Wolden

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2015

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *type onderzoek*: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek
- *bevoegde overheid*: gemeente De Wolden
- *onderzoekskader*: bestemmingsplanwijziging
- *datum veldonderzoek*: 29 mei 2015
- *locatie*:
 - *naam*: plangebied Esweg/Groene weg
 - *plaats*: Ruinen
 - *gemeente*: De Wolden
 - *provincie*: Drenthe
 - *oppervlakte plangebied*: ca. 0,5 ha
 - *kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000*: 16H/17C
 - *centrumcoördinaten (X/Y)*: 220560/530720
- *afbakening onderzoekszone*: straal van 300 m rondom het plangebied
- *ARCHIS-vondstmeldingsnummer(s)*: nog niet aangevraagd
- *ARCHIS-waarnemingsnummer(s)*: nog niet verleend
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 66881
- *documentatie*: de documentatie van het project wordt bij RAAP bewaard onder de projectcode DESWE en wordt binnen een termijn van 2 jaar overgedragen aan het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.

1.2 Aanleiding en doelstelling

In het plangebied zijn bodemingrepen gepland (zie § 2.6 voor een uitgebreide beschrijving) die mogelijk bedreigend zijn voor eventuele archeologische resten. Volgens de Archeologische beleidskaart van de gemeente ligt het te onderzoeken gebied in een zone met 'waardevolle essens'. Ten behoeve van de bestemmingsplanwijziging dient hierbij een bureauonderzoek een verkennend booronderzoek van 6 boringen per ha (met een minimum van 6 boringen per plan) te worden uitgevoerd.

Het doel van het onderzoek is inzicht verkrijgen in de bodemopbouw en de gaafheid daarvan.

1.3 Onderzoeksvragen

- Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?
- Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?
- Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?
- Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?

1.4 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek dient om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Hiervoor worden verschillende bronnen gebuikt (zie literatuurlijst). Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2.2 Geomorfologie en bodem

- *bodem volgens bodemkaart*: niet gekarteerd: bebouwde kom (Stiboka, 1978)
- *geomorfologie (ontleend aan ARCHIS2; <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>)*: bebouwing

2.3 Archeologische gegevens

- *bekende archeologische vindplaatsen* volgens het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS2) in een straal van 300 m rond het plangebied:

AMK-nr	complextyp	datering	waarde
14491	Ruinen - dorp	Neolithicum – Nieuwe tijd	hoog
waarnemingsnr	complextyp	datering	vondstmateriaal
300052	onbekend	Neolithicum	afslag, schrabber
436049	nederzetting	Bronstijd – Nieuwe tijd	aardewerk, waterput, kuil, paalgat
436491	nederzetting	Paleolithicum – Nieuwe tijd	afslag, aardewerk, kuil, paalgat, houtskool
437773	onbekend	Bronstijd – Nieuwe tijd	aardewerk, glas
437777	onbekend	Romeinse tijd – Nieuwe tijd	aardewerk, kuil, fundering
439544	onbekend	Vroege Middeleeuwen	haarnaald

Tabel 2. Overzicht van de bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied.

- *eerder uitgevoerd onderzoek in de omgeving volgens ARCHIS2*:

melding-nr	resultaat/advies	opmerking
23616	onbekend	Booronderzoek, De Steekproef
28081	onbekend	Booronderzoek, De Steekproef
35093	onbekend	Begeleiding, MUG Ingenieursbureau
49228	onbekend	Booronderzoek, MUG Ingenieursbureau
52939	onbekend	Proefputten/proefsleuven, MUG Ingenieursbureau

Tabel 3. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.

2.4 Historische situatie

Voor het onderzoek naar de historische situatie is gebruik gemaakt van de Kadastrale Minuut uit het begin van de 19e eeuw (<http://watwaswaar.nl>) en divers historische kaarten.

- *historisch gebruik*: op de Franse kaarten van Drenthe uit 1811 -1813 (Versvelt & Schoor, 2001), op de kaarten van Huguenin van 1819 – 1829 (Versvelt & Schoor, 2005) en in de Grote Historisch Atlas van Nederland 1851- 1855 (Wolters-Noordhoff, 1990) is ter plaatse van het plangebied 'landbouwgrond' en 'bouwland' aangegeven. Op topografische kaarten uit het begin van de 20^e eeuw (Robas producties, 1990; Pater & Schoenmaker, 2005) is op de locatie van het plangebied respectievelijk 'bouwland' en 'zuid esch' vermeld. Op de topografische kaart van 1955 tot 1965 (Kuiper & Kersbergen, 2006) is voor het eerst bebouwing aangegeven ter plaatse van het plangebied. Essen ontstaan vanaf de Late Middeleeuwen doordat de oude bouwlanden met potstalmest zijn opgehoogd.
- *consequentie voor de archeologie (verwachting, verstoringen, resten van historische bebouwing)*: onbekend

2.5 Huidige en toekomstige situatie

- *huidig gebruik*: ontmoetingscentrum (welzijnscentrum/dorpshuis)
- *toekomstig gebruik*: binnen het plangebied worden nieuwe woningen gerealiseerd. Het soort fundering en de diepte ervan is onbekend.
- *consequentie voor de archeologie (verstoring, methodiek veldonderzoek)*: het huidige gebruik heeft vermoedelijk geen invloed op de in het gebied verwachte archeologische resten. Het toekomstige gebruik (het bouwen van de woningen) daarentegen zal leiden tot verstoring van de eventueel aanwezige archeologische resten.

2.6 Gespecificeerde archeologische verwachting/advies

- archeologische verwachting: volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente De Wolden (Keunen, 2012) ligt het plangebied in een zone met hoge verwachting (essen).
- *gespecificeerde archeologische verwachting*: op basis van de resultaten van het bureauonderzoek kunnen in het plangebied resten van nederzettingen uit de Steentijd tot en met de Middeleeuwen voorkomen. De resten worden direct onder de bouwvoor tot in de top van het dekzand verwacht.
- *archeologisch advies*: om de bodemopbouw in het plangebied te bepalen wordt in eerste instantie een verkennend booronderzoek van 6 boringen per ha (met een minimum van 6 boringen per plan) uitgevoerd.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

- *positie boringen*: min of meer regelmatig verdeeld over het plangebied
- *gebruikt boormateriaal*: gutsboor met een diameter van 3 cm
- *totaal aantal boringen*: 8
- *minimaal geboorde diepte*: 1 m -Mv
- *maximaal geboorde diepte*: 1,5 m -Mv
- *boorbeschrijvingen*: lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989). De uitgebreide boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel) zijn opgenomen in bijlage 1.
- *X-/Y-en Z-coördinaten boringen gemeten met*: RTK-GPS

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

- *beschrijving laagopeenvolging (lithologisch) en interpretatie (lithogenetisch)*: de laagopeenvolging in het plangebied wordt hieronder van boven naar beneden beschreven. De top laag bestaat uit een bouwvoor/verstoorde laag (donkerbruin, zwak tot matig siltig, zwak tot matig humeus en matig fijn zand) met een dikte van 0,25 tot 0,6 m. In de boringen 2 t/m 6 bevindt zich daaronder een esdek (overwegend bruingrijs, zwak tot matig siltig, matig humeus en matig fijn zand) met een dikte van 0,4 tot 0,75 m. Regelmatig bevinden zich spikkels houtskool en soms zit er een enkel fragment roodleem in het esdek. Dit materiaal is niet verzameld. Onder dit esdek bevindt zich dekzand (overwegend geel, matig siltig en matig fijn tot matig grof zand). Er is geen podzolbodem in het dekzand aangetroffen. In de boringen 1, 7 en 8 bevindt het dekzand zich direct onder de bouwvoor/verstoorde laag. In de boringen 7 en 8 is de bouwvoor/verstoorde laag beduidend dikker dan in de overige boringen (respectievelijk 0,9 en 1,5 m – Mv). Dit kan te maken hebben met (sub-)recente bouwactiviteiten binnen het plangebied. In de overige boringen bevindt het dekzand zich op een diepte van 0,6 tot 1,10 m –Mv.

Archeologie

In boringen 2 t/m 6 is onder de bouwvoor/verstoorde laag een esdek aangetroffen. In het esdek zijn houtskool spikkels en fragmenten roodleem aangetroffen. Dit materiaal is niet verzameld.

4 Samenvatting

4.1 Conclusies

In deze paragraaf worden de conclusies gegeven in de vorm van de antwoorden op de onderzoeksvragen (zie paragraaf 1.3).

- *Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?*

De bodemopbouw in het plangebied bestaat uit een bouwvoor/verstoorde laag op een esdek op dekzand. Zowel het middeleeuwse esdek als het onderliggende pleistocene zand (dekzand) zijn goed bewaard gebleven.

- *Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?*

Gezien de resultaten van het onderzoek blijft de hoge archeologische verwachting voor het plangebied ongewijzigd.

- *Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?*

Het is mogelijk dat zich onder het esdek, in (de top van) het dekzand resten van (grotere) archeologische nederzettingen bevinden.

- *Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?*

Zie paragraaf 4.2

4.2 Aanbevelingen

De resultaten van het onderzoek tonen aan dat in een deel van het plangebied intacte archeologische lagen aanwezig zijn. Het archeologische relevante niveau, de top van het dekzand, is goed bewaard gebleven onder het esdek. Daarom wordt (in overeenstemming met de archeologisch beleids- advieskaart van de gemeente) vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven geadviseerd. Het doel is informatie verzamelen over de aard, omvang, datering, diepteligging, gaafheid, conservering en waarde van de eventueel aanwezige archeologische vindplaats. Een proefsleuvenonderzoek dient uitgevoerd te worden conform een vooraf opgesteld Programma van Eisen (PvE). Het PvE moet worden goedgekeurd door de bevoegde overheid.

Literatuur

- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Keunen, L.J., E.H. Boshoven & S.W. Jager**, 2012. Archeologisch erfgoed in de gemeente De Wolden; archeologische bronnen-, verwachtings- en beleidskaart. *RAAP rapport 2292*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Kuiper, M (auteur), R. Kersbergen (samenst.)**, 2006. *Atlas van topografische kaarten Nederland 1955-1965*. Landsmeer.
- Stiboka**, 1978. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1: 50.000. Blad 17 West Emmen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Pater, B.C. de, B. Schoenmaker**, e.a., 2005. Grote atlas van Nederland 1930-1950: comprehensive atlas of the Netherlands 1930-1950. Asia Maior, Zierikzee
- Robas Producties**, 1990. *Historische Atlas Drenthe. Chromotopografische Kaart des Rijks*, schaal 1:25.000. ROBAS Producties, Den IJp.
- Versfelt, H.J. & M. Schoor**, 2001. De Franse kaarten van Drenthe en de noordelijke kust 1811-1813. Heveskes Uitgevers, Groningen.
- Versfelt, H.J. & M. Schoor**, 2005. *De Atlas van Huguenin. Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland 1819-1829*. Heveskes Uitgevers, Groningen.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties**, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland, schaal 1:50.000; Deel 2: Noord-Nederland 1851-1855*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging van het plangebied (rood). Inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Resultaten onderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Overzicht van de bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied.

Tabel 3. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel)

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Recente tijd			
Nieuwe tijd	C	1945	
	B	1850	
	A	1650	
Middeleeuwen	Laat B	1500	
	Laat A	1250	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd	1050
		C: Karolingische tijd	900
		B: Merovingische tijd	725
		A: Volksverhuizingstijd	525
Romeinse tijd	Laat	450	
	Midden	270	
	Vroeg	70 na Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	15 voor Chr.
		Midden	250
		Vroeg	500
	Bronstijd	Laat	800
		Midden	1100
		Vroeg	1800
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2000
		Midden	2850
		Vroeg	4200
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	4900/5300
		Midden	6450
		Vroeg	8640
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	9700
		Jong B	12.500
		Jong A	16.000
Midden		35.000	
Oud		250.000	

tabel1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen

(inclusief lithologisch profiel)